TALABALARNING ELEKTRON HUKUMAT XIZMATLARIDAN FOYDALANISH KOMPETENTLIGINI BAHOLASHDA RAQAMLI DIAGNOSTIKA VOSITALARIDAN FOYDALANISH

Abdullaeva Dilobar Utkirovna
Renaissance University, Senior Lecturer
Tashkent, Uzbekistan
Tel.: +998 94 557 26 20
E-mail: aprelfevral14@gmail.com

Annotatsiya. *Mazkur maqolada talabalarning elektron hukumat xizmatlaridan foydalanish kompetentligini baholashda raqamli diagnostika vositalaridan foydalanishning pedagogik va metodik jihatlari yoritiladi. Elektron hukumat xizmatlaridan samarali foydalanish uchun zarur bo‘lgan raqamli savodxonlik, axborotni izlash va tahlil qilish, elektron xizmatlardan foydalanish, shaxsiy ma’lumotlar xavfsizligini ta’minlash hamda raqamli muhitda mustaqil faoliyat yuritish ko‘nikmalarini aniqlash masalalari ko‘rib chiqiladi.*

Kalit so‘zlar*: Elektron hukumat, elektron davlat xizmatlari, raqamli diagnostika, raqamli kompetentlik, talabalar kompetentligi, baholash mezonlari, diagnostik indikatorlar, raqamli savodxonlik, pedagogik diagnostika, oliy ta’lim*

Abstract. *This article examines the pedagogical and methodological aspects of using digital diagnostic tools to assess students’ competence in using e-government services. It addresses the assessment of digital literacy, information search and analysis skills, the ability to access and use electronic public services, personal data protection, and independent activity in digital environments. Particular attention is given to the potential of electronic tests, interactive tasks, online questionnaires, and scenario-based diagnostic tools for evaluating students’ competencies.*

Keywords: *E-government, digital government services, digital diagnostics, digital competence, student competence, assessment criteria, diagnostic indicators, digital literacy, pedagogical diagnostics, higher education.*

Аннотация. *В статье рассматриваются педагогические и методические аспекты использования цифровых диагностических средств для оценки компетентности студентов в использовании услуг электронного правительства. Анализируются вопросы выявления цифровой грамотности, умений поиска и анализа информации, использования электронных услуг, обеспечения безопасности персональных данных и самостоятельной деятельности в цифровой среде.*

Ключевые слова: *Электронное правительство, электронные государственные услуги, цифровая диагностика, цифровая компетентность,*

компетентность студентов, критерии оценивания, диагностические индикаторы, цифровая грамотность, педагогическая диагностика, высшее образование.

Kirish

Bugungi kunda raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallashuvi davlat boshqaruvi tizimi, ta’lim sohasi va jamiyatning kundalik faoliyatida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ko‘lamini kengaytirmoqda. Xususan, elektron hukumat xizmatlarining rivojlanishi fuqarolarning davlat organlari bilan o‘zaro munosabatlarini soddalashtirish, davlat xizmatlaridan masofadan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish hamda ma’muriy jarayonlarning samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Bunday sharoitda elektron davlat xizmatlaridan samarali foydalanish nafaqat texnik vositalardan foydalanish ko‘nikmasini, balki zarur axborotni izlash, elektron xizmatlarni to‘g‘ri tanlash, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish va raqamli muhitda mustaqil qaror qabul qilish kompetentligini ham talab etadi.

Raqamli kompetentlikni baholash masalasi xalqaro miqyosda ham muhim tadqiqot yo‘nalishlaridan biri sifatida qaraladi. Yevropa Komissiyasining Qo‘shma tadqiqotlar markazi tomonidan ishlab chiqilgan DigComp doirasi raqamli kompetentlikni axborot va ma’lumotlar bilan ishlash, raqamli muloqot va hamkorlik, raqamli kontent yaratish, xavfsizlik hamda muammolarni hal qilish kabi yo‘nalishlar orqali tavsiflaydi.

Tadqiqot metodologiyasi:Tadqiqot metodologiyasi kompetensiyaviy yondashuv, tizimli tahlil hamda ta’lim natijalarini diagnostik baholash tamoyillariga asoslanadi. Bunda talabalarning elektron davlat xizmatlaridan foydalanishga oid bilimlari, amaliy ko‘nikmalari va raqamli muhitda xavfsiz faoliyat yuritish qobiliyatlarini o‘zaro bog‘liq holda o‘rganish nazarda tutiladi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, tizimlashtirish va umumlashtirish metodlaridan foydalanish ko‘zda tutiladi. Ushbu metodlar raqamli kompetentlik, elektron hukumat xizmatlari va diagnostik baholash tushunchalarining mazmunini aniqlashtirish, shuningdek, mavjud baholash yondashuvlarining imkoniyatlari va cheklovlarini belgilashga xizmat qiladi.

Raqamli kompetentlik tarkibini aniqlashda Yevropa Komissiyasi tomonidan ishlab chiqilgan DigComp doirasidagi axborot bilan ishlash, raqamli xavfsizlik va muammolarni hal qilish kabi yo‘nalishlar metodik tayanch sifatida qaraladi.

Axborot-kognitiv yo‘nalish — elektron hukumat, elektron davlat xizmatlari, elektron identifikatsiya va raqamli platformalarning vazifalari haqidagi bilimlarni aniqlash.

Amaliy-operatsion yo‘nalish — tegishli elektron xizmatni topish, undan foydalanish tartibini tushunish, elektron ariza shakllarini to‘ldirish va xizmatdan foydalanish bosqichlarini bajarish ko‘nikmalarini baholash.

Axborot-xavfsizlik yo‘nalishi — shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, autentifikatsiya vositalaridan xavfsiz foydalanish va shubhali raqamli vaziyatlarni aniqlash qobiliyatini o‘rganish.

Tadqiqot natijalari: Tadqiqotning nazariy-metodik tahlili talabalarning elektron hukumat xizmatlaridan foydalanish kompetentligini baholashda umumiy raqamli savodxonlikni aniqlash bilan cheklanib qolmasdan, elektron davlat xizmatlaridan foydalanishga xos bilim, amaliy ko‘nikma va xavfsiz xatti-harakatlarni ham qamrab olish zarurligini ko‘rsatadi. Shu asosda kompetentlikni diagnostika qilishning o‘zaro bog‘liq tarkibiy yo‘nalishlarini belgilash taklif etiladi.

Birinchi natija sifatida kompetentlikni baholashning to‘rtta diagnostik yo‘nalishi ajratildi: axborot-kognitiv, amaliy-operatsion, axborot-xavfsizlik hamda mustaqil faoliyat va muammolarni hal qilish yo‘nalishlari. Ushbu tasnif talabalarning nafaqat elektron xizmatlar haqidagi bilimlarini, balki mazkur xizmatlardan foydalanish jarayonidagi amaliy tayyorgarligini ham kompleks baholashga yo‘naltirilgan.

Natijalar muhokamasi: Olingan nazariy-metodik xulosalar talabalarning elektron hukumat xizmatlaridan foydalanish kompetentligini baholashda kompleks yondashuvning muhimligini ko‘rsatadi. Raqamli kompetentlikni faqat texnik vositalardan foydalanish qobiliyati bilan cheklash talabaning davlat xizmatlarini mustaqil tanlash, ulardan foydalanish tartibini tushunish va shaxsiy ma’lumotlarini himoya qilishga oid tayyorgarligini to‘liq aks ettirmasligi mumkin. Shu sababli baholash mazmuniga bilim, amaliy faoliyat, xavfsizlik va muammolarni hal qilish bilan bog‘liq indikatorlarni kiritish maqsadga muvofiqdir.

Ushbu yondashuv Yevropa Komissiyasining DigComp raqamli kompetentlik doirasida belgilangan yo‘nalishlar bilan mazmunan uyg‘unlashadi. DigComp raqamli kompetentlikni axborot va ma’lumotlar bilan ishlash, raqamli muloqot, kontent yaratish, xavfsizlik hamda muammolarni hal qilish kabi o‘zaro bog‘liq sohalar orqali tavsiflaydi (Vuorikari, Kluzer, & Punie, 2022).

Raqamli diagnostika vositalarining birgalikda qo‘llanilishi ham muhim metodik ahamiyatga ega. Elektron testlar talabalarning nazariy bilimlarini aniqlashga yordam bersa, vaziyatli va amaliy topshiriqlar ularning bilimlarini real yoki modellashtirilgan sharoitlarda qo‘llay olish qobiliyatini baholash imkonini beradi. O‘z-o‘zini baholash natijalarini amaliy topshiriqlar bilan taqqoslash esa talabaning o‘z kompetentligiga bergan bahosi va amalda namoyon etgan ko‘nikmalari o‘rtasidagi farqlarni aniqlashga ko‘maklashishi mumkin.

Shu bilan birga, raqamli diagnostika vositalaridan foydalanish muayyan cheklovlarga ham ega. Internetga ulanish sifati, qurilmalardan foydalanish imkoniyati,

topshiriqlar tilining tushunarliligi va talabalarning avvalgi raqamli tajribasi baholash natijalariga ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu bois diagnostik vositalarni ishlab chiqishda ulardan foydalanish qulayligi, topshiriqlarning mazmuniy mosligi, ma’lumotlar xavfsizligi va baholash natijalarining ishonchliligini hisobga olish lozim.

XULOSA

Tadqiqot doirasida elektron davlat xizmatlaridan foydalanish kompetentligini faqat nazariy bilimlar yoki umumiy raqamli savodxonlik darajasi bilan baholash yetarli emasligi, balki talabalarning amaliy ko‘nikmalari, axborot xavfsizligi qoidalariga rioya etishi hamda raqamli muhitda mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini ham hisobga olish zarurligi yoritildi.

Tahlillar asosida talabalarning elektron hukumat xizmatlaridan foydalanish kompetentligini baholashning o‘zaro bog‘liq to‘rtta yo‘nalishi: axborot-kognitiv, amaliy-operatsion, axborot-xavfsizlik hamda mustaqil faoliyat va muammolarni hal qilish yo‘nalishlarini qamrab olish taklif etildi. Ushbu yo‘nalishlar kompetentlikning mazmunini tizimli ravishda ochib berish, uning tarkibiy qismlarini aniq diagnostik indikatorlar orqali ifodalash va baholash vositalarini tegishli natijalar bilan muvofiqlashtirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabyotlar :

1. Babaraximova, D. A. (2025). Talabalarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari. *Raqamli iqtisodiyot* ilmiy-elektron jurnali, 7-son, 452–461-betlar. Maqolani ochish . Цифровая экономика
2. Samatova, M. K. (2024). Raqamli ta’limda bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida ta’lim jarayonini baholash kompetensiyalarini rivojlantirish. *Modern Science and Research*, 1104–1109-betlar. Maqolani ochish . Modern Science and Research
3. Karimova, N. B. (2025). Talabalarda axborot kompetentligini rivojlantirish omillari va mezonlari. *Pedagogika va psixologiya zamonaviy dunyoda: nazariy va amaliy tadqiqotlar*. Maqolani ochish . inLibrary
4. To‘rayev, L. Sh., Axmedov, A. B., & Suyunov, A. E. (2024). Favqulodda vaziyatlar vazirligi tizimida kadrlarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish. *Ijtimoiy fanlarda innovatsiya onlayn ilmiy jurnali, 4*(12), 33–36. Maqolani ochish . scienceboxuz.uz
5. Nishonova, D. T. (2025). Tibbiy ta’limda talabalarda raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari. *Ta’limda raqamli texnologiyalarni tatbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari*, 45-to‘plam, 222–223-betlar. Maqolani ochish . Library